

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8. Vtrum hæc sit veta, ex pane sit corpus Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

AD TERTIUM dicendum, quod ista conuersio A
(sicut dictum est*) fit in ultimo instanti prolationis
uerborum: tunc enim completur uerborum signifi-
catio, quæ est efficax in sacramentorum formis. &
ideo non sequitur, quod ista conuersio fit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Utrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

A OCTAVVM sic pceditur. Videtur, quod hæc
fit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim
id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non cõ-
uertitur: dicimus enim quod ex albo fit nigrum, &
quod album fit nigrum. & licet dicamus quod ho-
mo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine B
fiat nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quod
ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quod
panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum:
quia panis non est subiectum factiois, sed magis
terminus. ergo non uere dicitur, quod ex pane
fiat corpus Christi.

¶ Præter. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse:
sed hæc nunquam est uera, panis est corpus Christi,
uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis
erit corpus Christi, ergo uidetur, quod nec etiã hæc
fit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ Præterea. Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur
in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, pa-
nis conuertitur in corpus Christi; quia hæc conuer-
sio uidetur esse miraculosior, quã creatio mundi,
in qua tamen non dicitur, quod non ens conuertitur
in ens, ergo uidetur quod etiam hæc fit falsa, ex
pane fit corpus Christi.

¶ Præter. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed
hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo
& hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

SED CONTRA est, quod * Ambr. dicit in libro de
sacramentis, ubi accedit consecratio de pane fit cor-
pus Christi.

RESPON. Dicendum, quod hæc conuersio pa-
nis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conue-
nit cum creatione & cum transmutatione naturali,
& quantum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim
commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut
post hoc fit hoc (in creatione enim est esse post nou-
esse, in hoc sacramento, corpus Christi post substan-
tiam panis, in transmutatione naturali album post
nigrum, uel ignis post aerem) & quod prædicti ter-
mini non sint simul. Conuenit autem conuersio,
de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neu-
tracorum est aliquod commune subiectum utriusque
extremorum, cuius contrarium apparet in omni
transmutatione naturali. Conuenit uero hæc con-
uersio cum transmutatione naturali in duobus, li-
cet non similiter. Primo quidem, quia in utraque
unum extremorum transit in aliud (sicut panis in
corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens
conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utro-
bique. nam in hoc sacramento tota substantia pa-
nis transit in totum corpus Christi: sed in transmu-
tatione naturali materia unius suscipit formam alte-
rius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in
hoc, quod utrobique remanet aliquid idẽ, quod non ac-
cidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmu-
tatione naturali remanet eadem materia uel subiec-
tum, in hoc autem sacramento remanent eadẽ acci-
dentiã, & ex his potest accipi qualiter differenter in
talibus loqui debeamus: quia enim in nullo prædi-

ctorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo co-
rum potest unum extremum de alio prædicari per
uerbum substantiuum presentis temporis: non
enim dicimus, non ens est ens, uel panis est cor-
pus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum:
propter ordinem uero extremorum possumus uti
in omnibus hac prepositione, ex, quæ ordinem desi-
gnat: possumus enim uere & proprie dicere, quod
ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex
aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatio-
ne unum extremorum non transit in alterum, non
possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut
dicamus, quod non ens conuertitur in ens: quo ta-
men uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut &
in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramẽ-
to tota substantia in totam substantiã mutatur: pro-
pter hoc, hæc conuersio proprie transubstantiatio uo-
catur. Rursum, quia huius conuersionis non est acci-
pere aliquod subiectum, ea quæ uerificantur in con-
uersione naturali ratione subiecti, non sunt concedẽ-
da in hac conuersione, & primo quidem manifestũ
est, quod potentia ad oppositum, consequitur subie-
ctum, ratione cuius dicimus, quod album potest ef-
se nigrum, & eare potest esse ignis: licet hæc nõ sit ira
propria, sicut prima. Nã subiectum albi (in quo est
potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, nõ
enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ
aeris, est pars eius. unde cum dicitur, aer potest esse
ignis, uerificatur ratione partis per syncdochem.
sed in hac conuersione, & similiter in creatione,
quia nullum est subiectum, non dicitur quod unũ
extremum possit esse aliud, sicut quod non ens
uel quod panis possit esse corpus Christi, & eadem
ratione non potest proprie dici, quod de non ente
fiat ens, uel quod de pane fiat corpus Christi: quia
hæc præpositio De, designat causam consubstantia-
lem, quæ quidem consubstantialitas extremorum
in transmutationibus naturalibus, attenditur penes
conuenientiam in subiecto, & simili ratione non
conceditur, quod panis erit corpus Christi, uel quod
fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in crea-
tione, quod non ens erit ens, uel quod non ens
fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in
transmutationibus naturalibus ratione subiecti: pu-
ta cum dicimus quod album fit nigrum, uel al-
bum erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento,
facta conuersione, aliquid idem manet, scilicet ac-
cidentia panis (ut supra dictum est) secundum
quandam similitudinem aliqua harum locutio-
num possunt concedi, scilicet quod panis fit cor-
pus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de
pane fit corpus Christi, ut nomine panis non in-
telligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc,
quod sub speciebus panis continetur, sub quibus
prius continetur substantia panis, & postea corpus
Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud, ex quo
aliquid fit, quandoque quidem importat simul sub-
iectum cum uno extremorum transmutationis: si-
cut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam di-
ci potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum:
quandoque uero importat solum oppositum uel
extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic
non conceditur quod hoc fiat illud, id est, quod
mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet pro-
prie dicatur, quod ex pane fiat corpus Christi: non
tamen proprie dicitur, quod panis fiat corpus Chri-
sti, nisi secundum quandam similitudinem, ut di-
ctum est*.

Tertia S. Thomæ. HH 4 Ad

Art. 5. huius
quæst.
in corp. ar.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter subiectum quod importatur. & ideo cum huius conversionis non sit aliquid subiectum, non est similis ratio.

D. 376.

AD TERTIUM dicendum, quod in hac conversione sunt plura difficilia quam in creatione: in qua hoc solum difficile est, quod aliquid sit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primae causae, quae nihil aliud praesupponit: sed in hac conversione non solum est difficile, quod hoc totum convertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causae) sed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agitur: * tamen uerbum conversionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.

quae 77.

In corp. ar.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conversione, & ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi: non enim haec conversio fit per potentiam passivam creaturae, sed per solam potentiam activam creatoris.

¶ Super quaest. septuagesimo secunda articulum primum.

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc sacramento, in octo articulos divisam.

IN titulo primiariculi ly. 10. Christus importat ei diuinitate & humanitate, anima & corpus, pariterque corporis omnes.

¶ In corpore eiusdem articuli dubium occurrit ex Duran. in quarto sententiae distinctione decima, quaestione secunda, contra hanc propositionem communem arguente scilicet si aliqua duo sunt realiter coniuncta, ubi quae est una realiter, oportet & reliquum esse. Soluit enim primo eam, dicens esse ueram de existentia in loco localiter: non autem de existentia in loco alicubi per habitudinem praesentiae, qualiter coniungitur in proposito.

Et ratio est: quia duorum realiter coniunctorum, potest alterum habitudinem habere praesentiae ad aliquid, & reliquum non habere illam.

Affert deinde instantiam: quia corpori Christi coniunctum realiter est de facto esse in caelo, & tamen illud esse in caelo non est sub hoc sacramento etiam concomitantem.

¶ Ad hoc dicit, quod aliud est loqui de habitudine in comuni, & aliud est loqui de habitudine tali,

DEINDE considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

- CIRCA hoc quaeruntur octo.
- ¶ Primo, Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento.
- ¶ Secundo, Vtrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.
- ¶ Tertio, Vtrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum.
- ¶ Quarto, Vtrum dimensiones corporis Christi totae sint in hoc sacramento.
- ¶ Quinto, Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.
- ¶ Sexto, Vtrum corpus Christi moueatur ad motum hostiae, uel calicis post consecrationem.
- ¶ Septimo, Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo saltem glorificato.
- ¶ Octauo, Vtrum uerum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri uel carnis.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non totus Christus contineatur sub hoc sacramento. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conversionem panis & uini, sicut dictum est: sed manifestum est, quod panis & uinum non possunt conuerti, neque in diuinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate, anima, & corpore (ut supra habitum est) uidetur quod totus Christus non sit sub hoc sacramento.

¶ 2. Praet. Christus est in hoc sacramento, secundum quod competit refectioni fidelium, quae in cibo & potu consistit, sicut supra dictum est: sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo solum caro & sanguis Christi continentur in hoc sacramento. sunt autem multae aliae partes corporis Christi: puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

¶ 3. Praet. Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura: sed mensura panis & uini consecrati, est multo minor quam propria mensura corporis Christi. non potest ergo esse, quod totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

SED CONTRA est, quod Ambrosius dicit in li. de Offi. In illo sacramento Christus est.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnino necesse est consistere secundum fidem catholicam, quod totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendum tamen, quod aliquid Christi est in hoc sacramento dupliciter. Vno modo, quasi ex ui sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex ui quidem sacramenti est sub specie huius sacramenti id, in quod directe conuertitur substantia panis & uini praexistens: prout significatur per uerba formae, quae sunt effectiua in hoc sacramento, sicut & in ceteris, puta cum dicitur, hoc est corpus meum, uel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, in quod praedicta conuersio terminatur: si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta,

puta contenti ad continentem: licet enim duorum conuictorum realiter, unum possit habere habitudinem ad aliquid, & reliquum non, tamen non potest unum eorum habere habitudinem contenti ad continentem, & reliquum non. Et quia de tali habitudine est praesens sermo (quoniam creditur Christum ueraciter contineri sub specie panis) ideo solida illa communis propositio assumpta in littera & uera non solum de existentia alicubi localiter, sed etiam de existentia reali sacramentaliter, quam significamus per conuictum sub sacramento.

¶ Ad instantiam autem dicitur, quod propositio dicta ab omni intelligitur de his quae insunt Christo absolute & non per respectum extrinsecum, de quorum numero est esse in loco. Et hanc limitationem subintellectam explicat inferius Auditor in articulo 5. ad tertium.

¶ In eodem articulo in responsione ad tertium, nota nomen nouos terminos scilicet per modum substantiae, per modum quantitatis: & aduerbe pro hoc loco & pro articulo 3. & 4. specialiter, ne oporteat idem sepius repetere, tria haberi in littera ab Audiente de istis modis.

Primum attribuitur modo substantiae, quod propria totalitas substantiae continetur indifferenter in parua, uel in magna quantitate, & per hoc intelligitur quoque suo oppositum, scilicet quod modo quantitatis attribuitur, quod totalitas quantitativa non continetur indifferenter in parua uel in magna quantitate, sed precise in aequali. Secundum, quod explicatur in articulo tertio est, quod modo substantiae attribuitur, quod naturalis substantiae tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur, & per oppositum intelligitur attribui modo quantitatis, quod tota quantitas non est sub qualibet parte dimensionum loci sub quibus

Inf. a. 7. 1. 2. d. 1. 4. d. 10. art. 1. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Referunt de cons. d. 1. ca. 1. ante beatus Thomas, & c. in sacramento 10. Et habet de his q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.